

2013 szeptember Hónapló

Végel László: Foci, labda nélkül

Dubravka Ugrešić horvát író a bécsi *Wespennest* májusi számában közölt amerikai útinaplójában felmelegíti a jugónosztalgia kérdését. Kultikus szerepet kapnak annak a korszaknak a tárgyai, írja. Ebben van némi igazság, hiszen saját szememmel láttam, hogy vagy egy évvel ezelőtt Újvidék több trafikjában Tito-mellszobrokat árusítottak. Egyik bécsi barátom gyűjti a szocialista emléktárgyakat, s megkért, hogy szerezzek neki egyet. Apróság, gondoltam, ám nem tudtam teljesíteni a kívánságát. Az árusítók összecsapták a kezüket, és azt mondták, napok alatt elkelnek a szobrok. Nem győzik rendelni őket. Nem értik, mi történt az emberekkel. Húsz évvel ezelőtt a konténerekbe dobták az ajándékba kapott, ingyen osztogatott Tito-mellszobrokat, ma meg fizetnek értük. Értem tehát Dubravka Ugrešić gondolatmenetét a jugónosztalgiáról. Szerinte ez a nosztalgia a jelenlegi újkapitalista rezsim szabotálása. Tagadhatatlan, hogy a tömegek viszolyognak, én is vallom, hogy a titoizmusban az volt a legrosszabb, ami utána következett. A rendszerváltás hajnalán a tömeg boldogan ismételtette a nemzeti szólamokat, de húsz év múltán többé ez sem hozza lázba, hiába a főfoglalkozású nacionalisták lelkes buzdítása. Az új politikusok megvetően beszélnek a szocializmusról, az egyszerű emberek viszont titokzatosan hallgatnak. Nem bocsátkoznak ideológiai vitákba. Feltételezem, hogy nem a múltat sírják vissza, hanem a jelen ejti őket kétségbe. Nem a múltat siratják vissza. Paradoxon nosztalgia ez, hiszen az elmúlt két évtizedben nem találkoztam egyetlen emberrel sem, aki az egypártrendszert jobbnak tartotta volna a többpártrendszerénél. A demokrácia iránti bizalmatlanság mégis növekszik.

Miközben a felső tízezer megvetően emlegeti Josip [Broz](#) Tito nevét, a szegényebb sorsúak titokzatosan hallgatnak, vagy pedig szóvá teszik, hogy Tito idejében éjjel után nyugodtan sétáltak az utcán, nyaralhattak az Adrián, orvoshoz is eljuthattak, és a gyerekeik iskoláztatása sem okozott gondot. Ennek a nosztalgiának tehát osztályjellege is van. Ha az ember netán megemlíti, hogy a szocialista jólétet külföldi kölcsönökből fedezték, akkor sem késnek a válasszal. Ma sokkal nagyobb kölcsönöket veszünk fel. És hol a pénz? Mindebből kiderül, hogy az egyszerű emberek igenis tájékozottak, van véleményük, és a politikához is értenek, ám abban a meggyőződésben élnek, hogy a szavuk semmit sem ér. Fonák történet, de a demokrácia nem a polgári erényeket jutalmazza, hanem kishitűvé teszi az átlagembert. A legellentmondásosabb helyzetbe az értelmiség került. A szocializmust radikálisan elutasítja, nehogy a diktatúrával való cinkosság bélyegét süssék rá, ugyanakkor nem vállalkozik rendszerkritikára sem, mert ezzel óhatatlanul előtérbe kerülne a szociális problémavilág, s akkor másféle megbélyegzésben részesülne, azt rónák fel ugyanis neki, hogy cserbenhagyja a nemzeti érdekeket. A posztoszocialista értelmiség

lelkiismerete rossz, és mindentől fél.

Igaz, a polgárok is félnek. Van, aki a munkahelyét félti, van, aki a személyes biztonságát. A minap a nadrágom szarát kellett rövidíteni, délután azonban zárva találtam a varrónő műhelyét. Tegnap még azt állította, hogy nyugodtan jöjjenek, este hatig dolgozik. A kirakatban lóg a tábla: az üzlet nyitva tart. Mi történhetett, tépelődtem, amikor az ajtó mögött megpillantottam a leskelődő varrónőt. Zárva tartja az ajtót, magyarázza, attól fél, hogy kirabolják. Az emberek titokzatos spray-kről mesélnek, amelyekkel a rablók a nyílt utcán elkábítják az embereket, s néhány perc alatt kirabolják őket. A tömbházam lakói óvatosan megjegyzik: idegennel nem szállnak be a liftbe. Terjed a félelem. Persze, akiknek villájuk van, nem értik a liftről szóló történetet. Azt sem tudják, mi történik az utcán. Legfeljebb a különböző nagykövetségi fogadásokon értesülnek róla.

A nagykövetségi fogadások a szerbiai *jet set* számára viszont manapság sokkal kellemesebbek, mint pár évvel ezelőtt. Néha egy hónap alatt annyi EU-funkcionárius érkezik Belgrádba, amennyi Magyarországra fél év alatt sem. Az EU-vezetők sorra dicsérik a szerbiai politikusokat, mert volt bátorságuk tárgyalni a koszovói vezetőkkel. Igen, ez megnyugtató, és mindenképpen jó jelnek számít. De ez nem jelenti, hogy a múlt elmúlt, hiszen a háborús retorika begyökerezett a hétköznapi életbe.

Az újságokban olvasom a hírt, hogy a Srbijagas egykori vezérigazgatója részegen száguldva halálra gázolt egy 15 éves kisfiút, és az újvidéki Felső Bíróság mindössze másfél évi börtönre ítélte. A törvény szerint a minimum két év lett volna. A vádlott vérében 1,9 ezrelék alkoholt mutattak ki, miközben 83 kilométeres óránkénti sebességgel robogott. Szóval, Újvidéken ennyit ér egy emberélet, üzeni az enyhítő körülményeket aprólékosan számba vevő bíróság. A sajtó számtalan ilyen esetről számol be, a befolyásos személyekre rendszerint enyhe büntetést szabnak ki, tehát valahogy megússzák. Minden attól függ, ki gázolt. A szegény vagy a gazdag? Aztán olvasom a hírt, hogy a város határánál összefirkálták a táblát, amelyen latin betűkkel, továbbá magyarul is feltüntették a település nevét. Így köszöntik a „multikulturális városban” az Exit nevű zenei rendezvényre érkező fiatalokat (40 ezren jelentek meg a péterváradai vár falai között), így üzennek a város magyar polgárainak, illetve azoknak, akik a latin betűs feliratokat is helyeslik. A Vajdasági Szociáldemokrata Liga aktivistái megtisztították a táblát, ám úgy érzem, hogy ez a városi vezetőség feladata lett volna. Feltételezem, hogy a rendőrség „intenzíven nyomoz” a tettesek után, akárcsak az eddigiekben, de nem bukkan a nyomukra. Ha netalántán mégis fülön csípi őket, akkor kiderül, hogy kiskorú huligánokról van szó. Ez már nem is számít hírnek. A minap a lakásom közelében, a vasútállomás tőszomszédságában három fiatal kirabolni készült egy üzletet, s rálőtt egy rendőrré, aki közbe kívánt lépni. Tegnap délután pedig a rendőrség tőszomszédságában egy tompa tárggyal fejbe vertek egy fiatalembert, aztán egy revolverrel lőttek rá. Ma valamelyik újvidéki piac környékén lövöldöztek. Egyre gyakrabban hallom hajnalonként a rendőrségi szirénákat. A szomszédok riadtan mesélik a történeteket, az egyik a maffiózókra hárítja a felelősséget, a másik a háborúkra. Igen, felnőtt a háborúban szocializálódott nemzedék, Újvidék balkáni Bejrút lett, írják az újságok. Ahány eset, annyiféle, feltehetően az indítékok is különböznek, de mind az agresszióról szól. Az utóbbi napok eseményeiről van szó, az elmúlt hónapok és évek történéseiről szólni sincs kedvem. Újvidéken valami nincs rendben! A gyökerek túlságosan mélyek, ezeket kellene feltárni. Egyszer ki kell mondani, hogy mi történt ebben a városban az utóbbi húsz esztendőben. Ha a köztársasági hatalom képes volt szembesülni a koszovói problémával, akkor végső ideje, hogy az újvidéki hatalom is szembenézzen az egyre félelmetesebben terjedő helyi agresszióval.

Ezek a dolgok engem próbára tesznek. Gyakran szembesülök az utcán, az autóbuszokon, a hivatalokban ilyesféle agresszióval, s látom,

hogyan az emberek lehorgasztott fővel hallgatnak. Be kell vallanom, én sem viselkedem másként. Csak akkor szólalunk meg, amikor a tettes távozik, ilyenkor emeljük fel a hangunkat, s elégedetlenkedünk, mert a rendőrség nem végzi a dolgát. Így hallgatunk mindenhol, a közéletben, a munkahelyen, az irodalomban, a pártokban. Zsörtölődünk, abban a tévhitben élve, hogy szabadok vagyunk.

Ennyi rossz hír után megkönnyebbülve olvasom a beszámolókat a magyarországi író táborokról. Jó kedvre derítenek, hiszen pajkos, gondtalan hangulatról olvasok. Meglehet, így van rendjén, de az is igaz, hogy mindez igencsak ellentmond a nyugati sajtó magyarországi cikkeinek, amelyek eléggé borúlátóak, és rossz közhangulatról tudósítanak. Annak a világnak, amelyről a Tavares-jelentés szól, nyoma sincs a személyes kozmoszban. Vagy létezik két, egymástól radikálisan elkülönített világ? Lehetséges ez? Külön meglepetésnek számít, hogy a magyarországi és a vajdasági írók vajdasági közös táborában is hasonló jó hangulat uralkodik. Sörözésekről, kirándulásokról, gondtalan napokról szólnak a hírek. Úgy találom, hogy egy másik világba cseppentem, amely valahol Pannóniában délibábként köszön vissza rám. Meglehet, hogy ezek a sajtóbeszámolók pontatlanok, merül fel bennem a kérdés, hiszen legutóbbi pesti utam alkalmával lehangoló híreket hallottam. De mégsem ferdítés az egész, hiszen nem a kormánypárti lapok, hanem a résztvevők hiteles beszámolóiról van szó. Akkor talán minden rendben van az anyaországban, próbálok én is nyáriasan gondolkodni. Ortega y Gasset egyik mondata jut eszembe. „A jó labdajátékos ott fogadja a labdát, ahová érkezik.” De mi történjék akkor, ha többé nincs labda a pályán, a játékosok pedig arra ítélték magukat, hogy mégis játszanak? Attól tartok, ebbe az irreális helyzetbe került az irodalom.

Tetszik Az ismerőseid közül te lehetsz az első, akinek ez tetszik.

Kapcsolódó írások:

1. **Végel László: Válaszúton** A minap emlékezett Szerbia az október 5-i történések évfordulójára. Egy...
2. **Végel László: Hazatértem** Már délben útnak indultunk, hogy délután Belgrádba érjek, s a...
3. **Végel László: Nostalgia a lépcsőházban** A választások napjának kellemes nyárestéjén az egyik Duna-parti kávéházban barátok...
4. **Végel László: Preszocialista nostalgia** Az este láttam a Zmaj utca kövezetén az első, lehullt...
5. **Végel László: A prousti szalon összeomlása** A freiburgi, majd néhány zürichi fellépés után két hónapos gondtalan...

Cimkék: **Végel László**